Och vad anser nu svenska folket om allt detta?

Sverigedemokraterna, som överraskande placeras i den politiska mitten i årsbokens opinionsundersökning, bedöms vara nöjda med riksdagsarbetet hittills medan regeringen antas ha haft det svårare. Och, säger svenskarna, höj inte 4-procentsspärren!

Av *Björn Fjæstad & Jenny Björkman*

I och med Sverigedemokraternas inträde i riksdagen vid valet 2010 förlorade Alliansen sin majoritet och regerar nu i minoritet. Att styra landet under sådana förutsättningar kan ha sina sidor; det framgår av artiklarna i denna bok, skrivna av några av landets främsta experter. Men hur har allmänheten i stort reagerat på det nya läget?

För att ta reda på det har årsboksredaktionen uppdragit åt undersökningsföretaget Skop att pejla uppfattningarna hos ett riksrepresentativt urval. Totalt kontaktades 1316 personer i åldern 18–84 år, slumpmässigt valda ur befolkningsregistret, varav 24 procent inte önskade medverka i undersökningen. Korrigering har skett för skevheter i bortfallet. De 1 000 genomförda intervjuerna ägde rum i april 2012 per telefon eller, när telefonnummer inte kunde identifieras, per postal enkät. Fyra frågor ställdes till urvalet.

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

Anser Sverigedemokraterna själva att de varit framgångsrika i riksdagsarbetet?

I den allmänna debatten framhålls ofta att Sverigedemokraterna har neutraliserats genom att alliansregeringen i vissa sakfrågor kommit överens med något av de rödgröna partierna, exempelvis med Miljöpartiet om invandrings- och flyktingpolitiken. Å andra sidan lade regeringen aldrig fram det femte jobbskatteavdraget sedan SD signalerat att de skulle göra gemensam sak med övriga oppositionen och rösta nej. En intressant fråga är därför huruvida medborgarna bedömer att Sverigedemokraterna själva anser att de har lyckats i sitt riksdagsarbete.

1. Tror du att Sverigedemokraterna själva anser att de har varit framgångsrika, inte framgångsrika eller "varken eller" i riksdagsarbetet under de ett och ett halvt år som har gått sedan valet?

Bild 1 här till höger visar att en klar majoritet av svenskarna, 57 procent, tror att Sverigedemokraterna anser sig ha varit framgångsrika i riksdagen. Ytterst få anger att SD inte alls tycker sig ha lyckats.

Andelen som tror att SD anser sig ha varit framgångsrika är högre ju yngre de svarande är, från 66 procent bland de yngsta i urvalet (18–34 år) till 47 procent bland de äldsta (75–84 år). På liknande sätt är de med högst utbildning (akademisk examen) mest benägna, 68 procent, att tro att SD anser sig framgångsrika och de med lägst utbildning, nio års skola eller mindre, minst benägna, 41 procent, att tro detta. Inga skillnader råder mellan kvinnor och män.

Uppdelat i politiska block är det 58 procent både av anhängarna till något alliansparti och av dem som sympatiserar med något rödgrönt parti som bedömer att SD anser sig framgångsrika i riksdagsarbetet. Uppdelat på enskilda partier är andelen högst bland miljöpartister (70 procent) och lägst bland center-

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

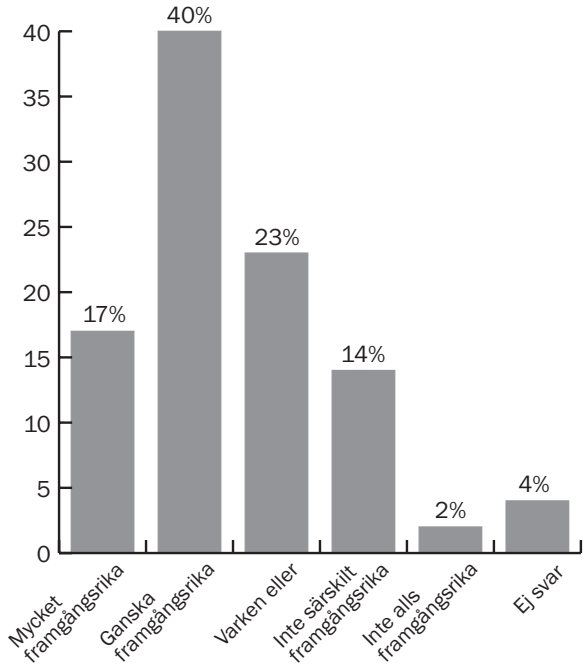

partister och socialdemokrater (55 procent). Bland sverigedemokrater är andelen 65 procent, något högre än bland vänsterpartister och folkpartister (båda 62 procent).

Om vi i stället betraktar enbart dem som svarat ”mycket framgångsrika” blir mönstret, intressant nog, lite annorlunda. Då är det vänsterpartister (23 procent) samt moderater och miljöpartister (båda 21 procent) som i störst utsträckning tror att SD anser sig ha varit mycket framgångsrika i sitt riksdagsarbete. Sverigedemokrater väljer detta svarsalternativ till 12 procent, medan lägsta andelen finns hos centerpartister.

Anser sig alliansregeringen ha kunnat hantera det nya läget i riksdagen?

När nu svenska folket tror att SD anser sig ha lyckats tämligen väl i riksdagen sedan hösten 2010, hur bedömer man då att

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

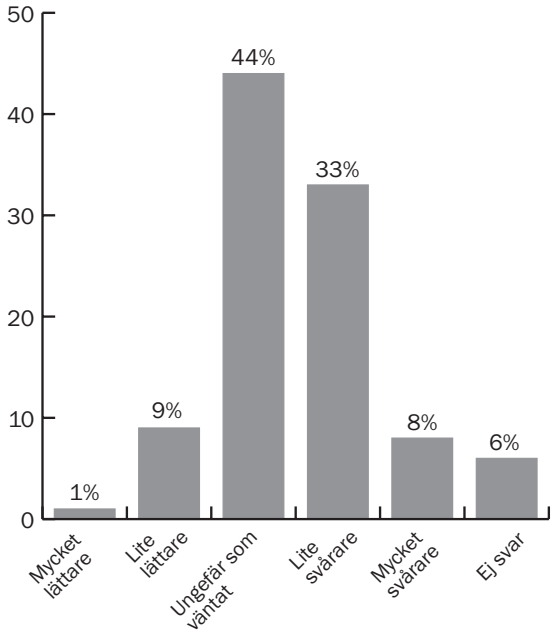

alliansregeringen själv ser på sina insatser? Fråga 2 är sålunda i viss mening en omvändning av fråga 1.

2. Tror du att alliansregeringen, som alltså är en minoritetsregering, själv anser att den har haft det lättare eller svårare än väntat, eller ungefär som väntat, att hantera situationen med ett vågmästarparti i riksdagen?

Av bild 2 här ovan framgår att de svarande är mer tveksamt inställda till hur regeringen haft det i relation till SD än tvärtom. Drygt 40 procent bedömer att regeringen upplevt det svårare än väntat och bara 10 procent att situationen varit lättare än väntat för regeringen att hantera.

Skillnaderna i bedömning mellan olika grupper av svarande är inte särskilt stora, men ju äldre de svarande är, desto svårare tror man att regeringen funnit situationen. Bland sympatisörer till olika partier tror störst andel bland centerpartister (50 pro-

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

cent) att regeringen haft det svårt, närmast följda – intressant nog – av sverigedemokrater (46 procent). Lägst återfinns folkpartister, varav 28 procent tror att regeringen upplevt det svårare än väntat.

Åsikten att regeringen, å andra sidan, haft det lättare än väntat att hantera det parlamentariska läget är vanligast bland vänsterpartister (22 procent) och folkpartister (20 procent).

Är SD vänster eller höger eller mittemellan?

I den allmänna politiska debatten förefaller det uppenbart att SD betraktas som ett parti långt till höger. Antagligen beror det i hög grad på SD:s rötter i rasistiska rörelser, liksom på dess ”aggressiva hållning mot invandrare” (Nationalencyklopedin). Exempelvis skriver Nationalencyklopedin i sin skildring av SD:s nutidshistoria att partiet har ”blivit den dominerande kraften längst ute till höger på den politiska skalan”.

Men kanske är detta inte så självklart. I en artikel i denna bok finner Ann-Cathrine Jungar att såväl SD som de flesta av de populistiska partierna i våra grannländer ”befinner sig i mitten av vänster–högerskalan då de förordar välfärd, social reformpolitik (för den ’egna’ befolkningen), en reglerad marknad och en omfördelande skattepolitik”.

Går det ihop? Ja, båda synpunkterna kan faktiskt utgöra vettiga beskrivningar av verkligheten. Förklaringen ligger i att det numera inte räcker med endast en politisk skala (vänster–höger), utan vi behöver laborera med ytterligare en: auktoritär–liberal. Ett auktoritärt parti befinner sig visserligen oftast till höger om mitten på vänster–högerskalan, men inte alls alltid. Exempel på det senare är, i Ann-Cathrine Jungars analys, Sannfinländarna och Sverigedemokraterna.

Den tredje frågan i undersökningen undviker därför att exemplifiera med invandrarpolitik utan nämner politikområden som förknippas med den i huvudsak ekonomiskt baserade vänster–högerskalan.

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

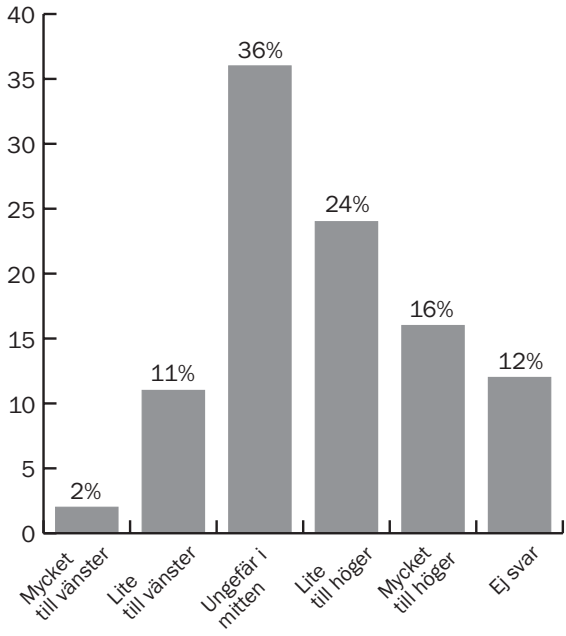

3. Om man ser till Sverigedemokraternas samlade politik – alltså sådant som rör exempelvis vård, omsorg och skola, skatter och bidrag, miljö och kultur – skulle du då säga att partiet ligger till vänster, till höger eller ungefär i mitten av den politiska skalan?

Visst drar svarsfördelningen i bild 3 här ovan en aning åt höger, men säkert i betydligt lägre grad än vad många skulle ha väntat sig. Mediansvaret bland dem som avgivit en uppfattning är faktiskt ”ungefär i mitten”. Att inte mindre än 13 procent av de svarande placerar SD till vänster, och så hög andel som 36 procent sätter SD i mitten, kan rimligtvis förklara varför väljare kan gå från ett rödgrönt parti direkt till Sverigedemokraterna.

De svarandes politiska sympatier ger utslag. Största andelen som placerar SD som vänster finns bland sverigedemokraterna själva (21 procent). Men även bland allianssympatisörer ligger andelen så högt som 14 procent och bland de rödgröna 11 procent, med små skillnader mellan individuella partier. Även

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

oräknat sympatisörer till SD betyder det alltså att var åttonde svensk bedömer SD vara ett parti till vänster om mitten.

Bland övriga bakgrundsvariabler är det enbart utbildning som ger utslag. Så hög andel som 20 procent av dem med högst 9 års utbildning placerar SD till vänster om mitten.

Vilka sätter då SD till höger? Åter är det politisk sympati som ger störst utslag. Av vänsterpartisterna i urvalet betecknar 61 procent SD som ett parti till höger, varav 32 procent mycket till höger. Miljöpartisterna kommer närmast med 55 procent, varav 27 mycket till höger. Bland övriga partisympatisörer är det enbart en minoritet som ser SD som ett parti till höger om mitten: bland socialdemokrater 42 procent och bland borgerliga sympatisörer 38 procent.

Bland alla partisympatisörer utom till ett parti – Sverigedemokraterna – är det många fler som sätter SD till höger än till vänster. Men bland SD-anhängare är det faktiskt tvärtom: 18 procent säger höger, 21 procent vänster.

Rimligen har riksdagspartiernas partisekreterare mycket att lära av dessa siffror inför valet 2014 (detaljer tillhandahålls av årsboksredaktionen på begäran).

De demografiska variabler som ger utslag är utbildning och ålder. Ju mer utbildade och ju yngre de svarande är, i desto högre grad placeras SD till höger. Det brukar sägas att kön påverkar synen på SD, men inte här.

Bör 4-procentsspärren höjas till 6 procent?

För att komma in i Sveriges riksdag måste ett parti få 4 procent av rösterna. Sådana begränsningar finns i många länder och kan ligga på olika nivåer, exempelvis 2 procent i Danmark och 5 procent i Tyskland. Syftet är att begränsa antalet partier i parlamenten, vilket i sin tur underlättar bildning av majoritetsregeringar men ändå inte alltid leder till sådana. Argumentet för en låg spärr är att parlamentet då bättre avspeglar folkviljan.

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

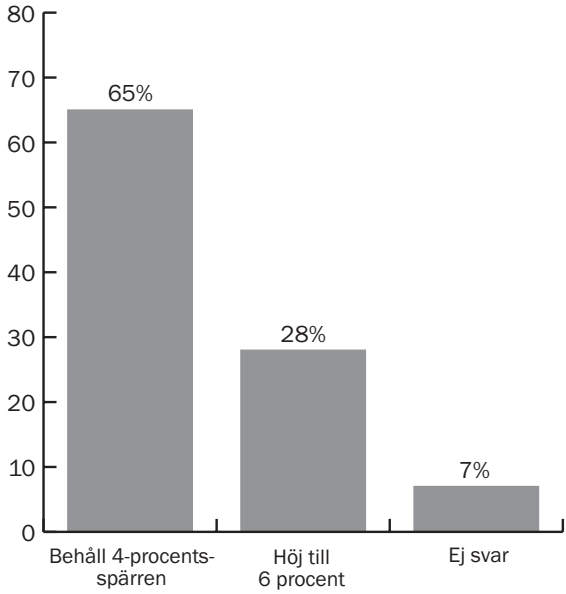

Sedan enkammarriksdagens införande år 1970 är minoritetsregeringar det vanligaste i Sverige. Länge fanns det fem partier i riksdagen, och inte många skulle ha gissat att vi ett årtionde in på 2000-talet skulle ha åtta riksdagspartier. Skulle en riksdagsspärr på exempelvis 6 procent minska antalet partier i riksdagen och eventuellt öka politikens effektivitet? Det går givetvis inte att besvara detta genom att titta på valresultatet 2010 och utgå från att de tre partier som fick under 6 procent – Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna – skulle ha hamnat utanför riksdagen, för med en högre spärr skulle stödröstandet säkert anta ett annat mönster. Och kanske skulle valsamverkan eller partisammanslagningar bli aktuella.

Efter att ha beskrivit nuvarande regler för respondenterna ställde vi därför denna fråga:

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se

4. Tycker du att spärren på 4 procent ska behållas eller bör den höjas till exempelvis 6 procent?

Som framgår av bild 4 här till vänster vill två av tre svenskar behålla 4-procentsspärren. De demografiska variablerna ger inga markanta utslag, medan de politiska sympatierna får väntade effekter. Mycket höga andelar (64–98 procent) av de svarande som sympatiserar med små partier vill ha kvar spärren, medan de som föredrar något av de två stora partierna i ganska hög grad (31–37 procent) kan tänka sig en höjning till 6 procent.

Inte i någon grupp finns alltså en majoritet för en höjning.

Bättre än väntat för Sverigedemokraterna

Sammanfattningsvis tror alltså svenska folket att Sverigedemokraterna är nöjda med sin tid hittills i riksdagen, medan alliansregeringen å sin sida bedöms ha haft det svårare än väntat.

Sverigedemokraternas framtidsutsikter i svensk politik stärks antagligen av ett annat resultat i denna opinionsundersökning, nämligen att partiet, säkert till många bedömares förvåning, placeras i den politiska mitten av både väljare och internationella experter. Dels kan det kännas lättare för väljare att gå till ett parti i mitten, dels är det ju endast i mitten som ett politiskt parti kan uppnå en inflytelserik vågmästarposition. Inte heller har SD:s inträde i riksdagen fått svenskarna att önska sig en höjd 4-procentsspärr.

utdrag ur *Tungan på vågen* (Riksbankens Jubileumsfonds årsbok 2012/2013; Makadam förlag) © Björn Fjæstad & Jenny Björkman
Kontakt: info@makadambok.se